

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY, AURANGABAD

Revised Syllabus

Sanskrit – M.A. First Year

(Under the Faculty of Arts)

1. Year of Implementation- Will be implemented from June 2016-17
2. Pattern- The pattern of Examination will be semester system
3. The structure : Implementation of the structure as prescribed by university.
4. Nature of question paper : As per established pattern
5. Scheme of Teaching and examination :

Revised syllabus is designed for the students who want to learn Sanskrit and study to analyze the literature & Language.

Objectives

Sanskrit literature is value-based Sanskrit literature incorporates the ideals of moral social, cultural, religious, values, deeds, and Principles. To study how the culture, social order, political order, religion and value system is reflected in these books.

To expound the impact of these books on Indian culture

To understand the advanced and scientific structure of Sanskrit grammar

To study the development of Sanskrit grammar.

To introduce the Sanskrit literature as based on values of ethics and morality and capable of providing right grooming.

To study the usefulness of Sanskrit language in modern times.

To introduce the scientific and logical thought in Sanskrit language and to study it with that perspective.

To give an introduction of modern linguistics

To impart knowledge of comparative linguistic methodology

To expound the importance of Sanskrit in the study of comparative linguistics.

To impart knowledge on modern Sanskrit literature

To expound the nature and characteristics of modern Sanskrit literature

To provide a critique of modern Sanskrit literature.

To make the learner acquire basic knowledge of Sanskrit Grammar and appropriate vocabulary for using it along with the knowledge of Sanskrit Literature the emphasis shall be on written and spoken expression as well as to develop the elementary skills of language as listening, reading and writing.

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY, AURANGABAD

Revised Syllabus

Sanskrit – M.A. First Year

(Under the Faculty of Arts)

M.A. Ist semester

	Course No.	Paper	Credits	Periods	Exam Scheme (Marks)
					Total
Foundation Course	SAN 401	संस्कृत भाषा आणि साहित्याचा इतिहास (History of Sanskrit Language and Literature)	4	60	80 + 20 = 100
Core Course	SAN 402	Vedic Literature वैदिक साहित्य	4	60	80+20 = 100
	SAN 403	Linguistics भाषाविज्ञान	4	60	80 + 20 = 100
Electives (तीन Electives पैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका निवडणे.)	SAN 421	Arthashastra अर्थशास्त्र	4	60	80 + 20 = 100
	SAN 422	आर्षमहाकाव्ये Arsha Epics	4	60	80 + 20 = 100
	SAN 423	संस्कृतभाषा नैपुण्यम् Sanskrit Language Skills	4	60	80+ 20 = 100
		भारतीय संविधान	02	30	

- Total Credits- १८

M.A. II Semsster

	Course No.	Paper	Credits	Periods	Exam Scheme (Marks)
Foundati on Course	SAN 404	History of Vedic Culture वेदकालीन संस्कृतीचा इतिहास	4	60	80+20 = 100
Core Course	SAN 405	Sanskrit Grammar संस्कृत व्याकरण	4	60	80 + 20 = 100
	SAN 406	Dramaturgy नाट्यशास्त्र	4	60	80 + 20 = 100
Electives (तीन Electives पैकी कोणतीही एक प्रश्नप्रत्रिका निवडणे.)	SAN 424	Vidagdha Epics विदग्ध महाकाव्ये	4	60	80 + 20 = 100
	SAN 425	संस्कृतातील शास्त्रवाङ्मय	4	60	80 + 20=100
	SAN 426	Sanskrit Drama संस्कृत नाटक	4	60	80 + 20 = 100

- Total Credits -१६
- २० गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी (Test / Tutorial / Seminar/project /Oral- etc.) आहेत.
- (प्रत्येक सत्रात तीन Electives पैकी कोणतीही एक प्रश्नप्रत्रिका निवडणे.)

एम.ए. संस्कृत प्रथम सत्र Ist Semester २०१६- २०१७ पासून कार्यान्वित

संस्कृत भाषा आणि साहित्याचा इतिहास

पेपर कोड - SAN401

गुण - १००

१. संस्कृत भाषेचा काळ व वैशिष्ट्ये, वैदिक संस्कृत, लौकिक संस्कृत भाषेचा परिचय.
२. वैदिक साहित्य.
३. रामायण, महाभारत.
४. पुराणे.
५. नाटके.
६. विदग्ध महाकाव्ये, ऐतिहासिक महाकाव्ये.
७. गद्य व स्फुट साहित्य इ. चे (काळ, स्वरूप, वैशिष्ट्ये इ. मुद्यांच्या आधारे अध्ययन)

संदर्भ ग्रन्थ:-

१. प्राचीन भारत का इतिहास - रमाशंकर त्रिपाठी, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
२. प्राचीन भारत की संस्कृती और सभ्यता- दामोदर कोसंबी अनु. श्री. मुळे, राजकमल प्रकाशन, दिल्ली
३. प्राचीन भारतीय साहित्य की सांस्कृतिक भूमिका - रामजी उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
४. वैदिक वाङ्मय का इतिहास - पं. भगवदत्त, चौखम्बा प्रकाशन
५. वैदिक साहित्य का इतिहास - डॉ. पारसनाथ द्विवेदी
६. वैदिक संस्कृती - तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी .
७. रामायण - निर्णयसागर प्रत
८. महाभारत - निर्णयसागर प्रत
९. इतिहास पुराण का अनुशिलन - डॉ. भट्टाचार्य. चौखम्बा प्रकाशन
१०. संस्कृत साहित्य का इतिहास - आ. बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन
११. पाच संस्कृत नाटके - डॉ. गो. के. भट

१२. Sanskrit Drama- A. B. Keith
१३. New Vedic Selection- Macdonald
१४. Epic Mythology- Ibid
१५. Great Epics of India E. W. Hopkins, Motilal Banarasidas, New Delhi.
१६. History of Ancient Sanskrit Literature- by F. Max Muller, Chaukhamba, Varanasi.
१७. History of Indian Literature by Aldereht weber, Chaukhamba, Publication Varanasi.
१८. A History of Vedic Literature- by S. N. Sharma, Chaukhamba, Varanasi.

प्रश्नपत्रिका - २ वैदिक साहित्य (Vedic Literature)

गुण - १००

पेपर कोड- SAN ४०२

	Unit I	Marks
१.	ऋग्वेद- परिचय	१०
२.	रुद्रसूक्त - २.३३	१०
३.	आप्रीसूक्त - १.१४२	१०
४.	हिरण्यगर्भसूक्त - १०.१२१	१०
५.	उषस् सूक्त- ३.६१	१०
६.	संज्ञानसूक्त (ऋग्वेद)	१०
७.	सरमापणि संवादसूक्त	१०
Unit II		
१.	अथर्ववेद परिचय	१०
२.	अथर्ववेद- पृथ्वीसूक्त (भूमिसूक्त)	२०

- उद्दिष्ट्य -
१. वैदिक काव्यभाषेचा परिचय करुन देणे.
  २. वैदिक साहित्याचे समीक्षण करणे .
  ३. वैदिक साहित्यातील मूल्ये अभ्यासणे.

संदर्भग्रंथः

१. ऋक्सूक्तवैजयन्ती - एस.डी वेलणकर, मो. दि. पराडकर, वैदिक संशोधन मंडळ टि.म.वि. नगर पुणे - ३७
२. New Vedic Selection - Macdonald, Chowkhamba Publication Varanasi
३. ऋक्सूक्तसंग्रह - हरिदत्तशास्त्री, प्रकाशक साहित्य भण्डारसुभाष बाजार, मेरठ
४. अथर्ववेद - सार्वदेशिक आर्यप्रतिनिधी सभा प्रकाशन, नवीदिल्ली.
५. वैदिक देवतांचे अभिनव दर्शन - डॉ. रा.ना.दांडेकर, शि.प्र.मंडळी पुणे
६. ऋग्वेदादि भाष्य भूमिका - स्वामी दयानंद, आर्यसमाज मंदिर, नवीदिल्ली

प्रश्नपत्रिका -३
भाषाविज्ञान

पेपर कोड - SAN403

गुण -१००

Unit I	Topic	Marks २०
१	भाषेच्या परिभाषा, भाषेचे क्षेत्रं	
२	भाषाविज्ञान: परिभाषा, भाषाविज्ञानाचा इतिहास	
३	आधुनिक भाषाविज्ञानाच्या अभ्यास पध्दती	

Unit II २०	Topic	Marks २०
१	भाषा उत्पत्तीचे सिध्दांत.	
२	भाषा विज्ञानाचा इतर शास्त्रांशी संबंध.	

Unit III	Topic	Marks २०
१	भाषेचे वर्गीकरण.	
२	भारोपीय भाषा परिवार.	

Unit IV	Topic	Marks २०
१	ध्वनिविज्ञान	
२	अर्थविज्ञान	

Unit V	Topic	Marks २०
१	शब्दविज्ञान	
२	वाक्यविज्ञान इ. संकल्पनांचा संक्षिप्त विचार.	

३उद्दिष्टे : १. आधुनिक भाषाविज्ञानाची स्वरूप अभ्यासणे.

२.तौलनिक भाषा विज्ञानाच्या अध्ययनातील संस्कृतचे महत्त्व समजून घेणे.

संदर्भग्रंथ :

१.संस्कृत भाषाविज्ञान - राजकिशोरसिंग, विनोद पुस्तकालय, आग्रा

२.भाषा और विज्ञान - डॉ. नरेश मिश्र , निर्मल प्रकाशन, दिल्ली

३.भाषा आणि भाषाशास्त्र - श्री न गजेंद्रगडकर.

४.वाग्विज्ञान - श्री सीताराम चतुर्वेदी

५.भाषाविज्ञान की रूपरेखा - गोपालदत्त जोशी, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली

६.तौलनिक भाषाविज्ञान - डॉ. पी.डी.गुणे, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, दिल्ली

प्रश्नपत्रिका - ४

अर्थशास्त्रम् (Arthashastra)

पेपर कोड - SAN421

गुण - १००

Topic		Marks
Unit I	अर्थशास्त्र: काळ व परिचय	२५
Unit II	अर्थशास्त्र - तृतीय अधिकरण विश्लेषणात्मक अभ्यास	५०
Unit III	अर्थशास्त्रातील गूढपुरुषोत्पत्ति विचार	२५

उद्दिष्टे :

१. प्राचीन भारतीय राज्यव्यवस्थेचा परिचय करून देणे.
२. प्राचीन नगररचना, समाजरचना व न्यायपध्दतीचा परिचय करून देणे.
३. प्राचीन गुप्तहेर व्यवस्थेचे स्वरूप अभ्यासणे.
४. साहित्य व समाज जीवन यांचे अनुबंध अभ्यासणे.

संदर्भग्रंथ : १) अर्थशास्त्र - डॉ. र.प.कंगले महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ, पुणे

२) अर्थशास्त्र - डॉ. हिवरगावकर

३) अर्थशास्त्र - (हिन्दी टीका समवेत) इ चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी

४) अर्थशास्त्र - (कौटिलीय) - मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, दिल्ली.

आर्षमहाकाव्ये

पेपर कोड - SAN ४२२

Unit	Topic	Marks
I	रामायण व महाभारताचा काळ, कर्ता, स्वरूप, लेखनशैली	२५
II	रामायण व महाभारताचे उपजीव्यत्व	२५
III	भारतीय संस्कृती च्या विकासात रामायण-महाभारतांचे महत्त्व	२५
IV	रामायण, महाभारतात प्रतिबिंबित झालेली संस्कृती - सामाजिक व्यवस्था, कुटूंब व्यवस्था, शिक्षणपध्दती, स्त्री शिक्षण, राजकीय स्थिती, आर्थिक स्थिती, धर्माचे स्वरूप, कला चतुर्विध पुरुषार्थ विचार.	२५

१. प्राचीन संस्कृत काव्यभाषेचा परिचय करून देणे.
२. साहित्य शास्त्रीय दृष्ट्या रामायण - महाभारत संस्कृत साहित्याच्या विकासातील रामायण महाभारताचे महत्त्व अभ्यासणे ग्रंथाचे महत्त्व अभ्यासणे.
३. या ग्रंथाच्या प्रसिध्दीची कारणे अभ्यासणे .
जसे - तत्कालीन संस्कृती, समाज व्यवस्था, राजकीय व्यवस्था, धर्म मूल्यविचार यांचे प्रतिबिंब या ग्रंथांत कसे दिसून येते ते अभ्यासणे.
४. या ग्रंथांचा भारतीय संस्कृती वरील प्रभाव विशद करणे.

संदर्भग्रंथ:

१. वाल्मीकिरामायण - मूल संहिता
२. महाभारत - मूल संहिता
३. Great Epics of India - R. W. Hopkins, Motilal Banarsidas, New Delhi.
४. Epic Mythology - Ibid
५. इतिहास पुराण का अनुशीलन, रमाशंकर भट्टाचार्य, वाराणसी इ १९६३
६. संस्कृत साहित्य का इतिहास - बलदेव - उपाध्याय
७. संस्कृत साहित्याचा सोपपत्तिक इतिहास - डॉ करंबेळकर
८. महाभारताचा उपसंहार -
९. संस्कृत साहित्याचा इतिहास - डॉ. सिन्धू डांगे

संस्कृतभाषा नैपुण्यम्

पेपर कोड - SAN423-

एम.ए. संस्कृत जून २०१५-१६ पासून कार्यान्वित
प्रश्नपत्रिका - १ संस्कृतभाषानैपुण्यम्।

गुण १००

Unit	Topic	Marks
I	शब्दरूपे आणि धातुरूपे यांचा परिचय.	२०
II	संख्या आणि संख्यावाचक शब्द वाक्यरचनाप्रकार.	२०
III	विशेषण - विशेष्य संबंध, विभक्ती विचार	२०
IV	दशलकार व वाक्यरचना	२०
V	संवाद लेखन तथा भाषण, श्रुत लेखन, निबंध लेखन .	२०

उद्दिष्टे - १. संस्कृत भाषेच्या श्रवण, भाषण, वाचन, लेखन या कौशल्यांचा विकास करणे

२. भाषा कौशल्य विकासासाठी आवश्यक आणि आधारभूत असलेल्या व्याकरणाचा परिचय व प्रायोगिक ज्ञान देणे.

संदर्भ ग्रंथ -

- १.संस्कृत शब्द - धातु रूपावली - श्री. नाटेकर, नवनीत प्रकाशन, मुंबई
- २.अनुवाद चन्द्रिका- श्री नौटियाल, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
- ३.संस्कृत सम्भाषण सोपान - संस्कृतभारती, दिल्ली
- ४.विभक्तीवल्लरी - संस्कृतभारती, दिल्ली
- ५.संस्कृत व्यवहार साहस्री - संस्कृतभारती, दिल्ली
- ६.अभ्यासदर्शिनी - संस्कृतभारती, दिल्ली
- ७.प्रथमा दीक्षा - राष्ट्रीय संस्कृतसंस्थान, दिल्ली
- ८.द्वितीया दीक्षा - राष्ट्रीय संस्कृतसंस्थान, दिल्ली
- ९.प्रौढरचनानुवाद कौमुदी - डॉ. कपिलदेव द्विवेदी
- १०.संस्कृतरचना- डॉ. आपटे
- ११.Sanskrit Grammar - M.R.Kale

संशोधनपध्दती

१) शैक्षणिक संशोधन - स्वरूप व वैशिष्ट्ये

उद्दिष्टे, निकष, वर्गीकरण, मुलभूत संशोधन, उपयोजित संशोधन, कृती संशोधन, संशोधकाची गुणवैशिष्ट्ये शै. संशोधनातील नीतितत्त्वे.

२) संशोधनाचे प्रकार व संदर्भ साहित्याचा शोध.

i) संशोधनाचे प्रकार -

१. पाठचिकित्सा व आवृत्तिसंपादन.
२. सटीप अनुवाद.
३. कालनिर्णय.
४. तौलनिक अभ्यास.
५. विशेष ग्रंथकाराचा अभ्यास.

ii) ग्रंथालयाचा उपयोग,

iii) विषयक्षेत्रे, विषयाची निवड,

iv) संदर्भ साहित्य लेखन पध्दती

v) प्रबंध लेखन

संदर्भ ग्रंथ सूची

१. शैक्षणिक संशोधन पध्दती - वि. रा. भिंताडे, नुतन प्रकाशन नागपूर,
२. समाजशास्त्रीय संशोधन तत्त्वे व पध्दती- रा. ना. घाटोळे
३. Research Methology in Sanskrit Rashtriya Sanskrit Sansthan, Delhi
४. The Elements of Research Methodology in Sanskrit - Keshabachandra Das., CHAUKHAMBHA Publication. Varanasi
५. Methodology in Indological Research - Shrimannaragan Murthi, Bharatiya Vidya Prakashan, Delhi.
- ६ Indian Textual Criticism - Dr. Katra By K. A. Trivedi.

Unit	Topic	Marks
I	संस्कृतीचा विकास, प्राचीन संस्कृतीचा परिचय.	२०
II	वैदिक वाङ्मय व वेदकालीन संस्कृतीचे स्वरूप	30
III	वेदकालीन संस्कृतीचा ऐतिहासिक , भौगोलिक सामाजिक , राजकीय , आर्थिक, धार्मिक, सांस्कृतिक दृष्टीने अभ्यास	50

१. वैदिक साहित्याच्या आधारे वेदकालीन संस्कृतीचे पैलू अभ्यासणे.
२. वैदिक साहित्याचे समीक्षण करणे.
३. वैदिक साहित्यातील मूल्ये अभ्यासणे.

संदर्भग्रंथ :

१. वैदिक साहित्य का इतिहास- डॉ. पारसनाथ द्विवेदी
२. वैदिक देवताशास्त्र - प्रा. प्रभुदयाल अग्निहोत्री
३. वैदिक संस्कृती - तीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी
४. संस्कृत साहित्य का विशद इतिहास - डॉ. पुष्पा गुप्ता
५. संस्कृत साहित्य का इतिहास - वाचस्पती गैरोला
६. वैदिक संस्कृती - वाचस्पती गैरोला
७. वैदिक वाङ्मय का इतिहास - पं. भगवद्दत्त
८. प्राचीन भारत का इतिहास - रमाशंकर त्रिपाठी
९. ऋग्वेदादि भाष्यभूमिका - स्वामी दयानंद सरस्वती

पेपर कोड - SAN406

Unit	Topic	Marks
I	वरदराजविरचित लघुसिध्दांतकौमुदी - समासप्रकरणम् - विश्लेषणात्मक अध्ययन.	५०
II	पतंजलिकृत महाभाष्य -महाभाष्यपरिचय, पस्पशाह्निकम् - विश्लेषणात्मक अध्ययन.	५०

उद्दिष्टे:

१. संस्कृत भाषेच्या व्याकरणाची प्रगत व शास्त्रीय पध्दती समजून घेणे.
२. संस्कृत व्याकरणाचा विकास अभ्यासणे.
३. संस्कृत व्याकरणातील त्रिमुनी व्याकरण परंपरा अभ्यासणे.
४. या व्याकरण ग्रंथांचा संस्कृत साहित्य भाषेवरील प्रभाव समजून घेणे.

संदर्भग्रंथ :

- १.लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ. भावे.
- २.लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ. नीला सोमलवार, कौमुदी, प्रकाशन यवतमाळ.
- ३.लघुसिध्दान्त कौमुदी - श्री म.दा.साठे.
- ४.पातञ्जल महाभाष्य - पस्पशाह्निकम् - श्री वासुदेवशास्त्री अभ्यंकर, पुणे.
- ५.पातञ्जलमहाभाष्य - पस्पशाह्निकम् - चौखम्बा प्रकाशन.

Topic		Marks
Unit I	नाट्यशास्त्र: काळ व परिचय	२५
Unit II	नाट्यशास्त्र - अध्याय - २ व १८ (विश्लेषणात्मक अध्ययन)	२५
Unit III	चतुर्विध अभिनय विचार-वाचिक, आंगिक, आहार्य व सात्विक अभिनय विचार	२५

उद्दिष्टेय - १. संस्कृत भाषेतील समृद्ध नाट्य परंपरेचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये अभ्यासणे.
२ अभिनय प्रकार व रसानुभव यांचा संबंध विशद करणे.

संदर्भग्रन्थ :

- १.भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र - गोदावरी केतकर
- २.नाट्यशास्त्र - चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
- ३.दशरूपकम् - रं. प. कंगले, महाराष्ट्र राज्य साहित्य व सांस्कृतिक मंडळ, पुणे
४. नाट्यसिद्धांत - डॉ. द्विवेदी, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी.
- ५.संस्कृत नाट्यमीमांसा - डॉ. श्री. मुसळगावकर, परिमल प्रकाशन, दिल्ली
- ६.भारतीय साहित्यशास्त्र - डॉ. ग. त्र्यं. देशपांडे

पेपर कोड - SAN424

Unit	Topic	Marks
I	बुध्दचरिताचे व नैषधीयचरिताचे सामान्य अध्ययन	५०
II	अश्वघोष कृत बुध्दचरितम् - सर्ग १,२,श्रीहर्षकृतनैषधीयचरितम् - प्रथम सर्ग, विशेष अध्ययन.	५०

उद्दिष्टये :

१. संस्कृत विदग्ध महाकाव्याच्या परंपरेची ओळख.
२. पद्य म्हणून असलेले भाषेचे वेगळेपण जसे कल्पनाप्राचुर्य, वर्णनात्मकता, समासप्राचुर्य, कलात्मकता इ. चे अध्ययन करणे.

संदर्भग्रंथ -

१. नैषधीयचरितम्- मराठी अनुवाद, कृ. श्री.अर्जुनवाडकर.
२. संस्कृत महाकाव्य की परम्परा - श्री मुसळगावकर, चौखम्बा प्रकाशन
३. नैषधीय चरितम् श्री . शेषराज रेग्मी, चौखम्बा
४. नैषधीय चरितम् - निर्णयसागर,मंबई
५. नैषधीय चरितम् - श्री हर्ष - डेक्कन कॉलेज पुणे १९४६
६. नैषधीय चरितम् - श्री देवर्षी - चौखम्बा
७. नलोपाख्यानम् (महाभारत वनपर्व) - श्री. कासिनाथ द्विवेदि कृत- चौखम्बा
८. संस्कृत काव्याचे पंचप्राण - डॉ. के. ना वाटवे .
९. बुध्दचरितम् अश्वघोष - सर्ग १,२ चौखम्बा प्रकाशन

B) संस्कृतातील शास्त्रवाङ्मय

गुण - १००

पेपर कोड - SAN425

संस्कृत भाषेतील ज्योतिष, खगोल, गणित, रसायनशास्त्र, पदार्थविज्ञान, संगीत, स्थापत्यशास्त्र, आयुर्वेद इ.शास्त्रांचे स्वरूप अभ्यासणे.

संदर्भ ग्रन्थ :-

१. संस्कृत शास्त्रोंका इतिहास - पं. बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी
२. Indian Mathematics and Astronomy - Dr. Rao, Jamnadeep Publication, Bangalore.
३. Pride of India - Sanskrit Bharati, New Delhi- १९००५५
४. Science in Sanskrit - Sanskrit Bharati, New Delhi- १९००५५
५. वेदांगेतिहास:- डॉ. नरेश झा, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
६. प्राचीन भारतसंस्कृतीयम् - प्रा. हरिश्चंद्र रेणापुरकर, भारतीयाविद्याभवन, मुंबई

पेपर कोड – SAN426

Unit	Topic	Marks
I	भवभूतिविरचित उत्तररामचरितम् - संपूर्ण - स्थूल अध्ययन.	५०
II	उत्तररामचरितम् अङ्क १ते३ विश्लेषणात्मक अध्ययन.	५०

उद्दिष्टे :

१. संस्कृत वाङ्मय हे मूल्यप्रधान आहे. नैतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक मुल्ये, आचारांचे -तत्वांचे आदर्श या वाङ्मयात आहेत, या मूल्यविचारांच्या दृष्टीने उत्तररामचरितम्चे चिकित्सक अध्ययन करणे.
२. प्राचीन व विकसित अशा संस्कृत नाट्यपरंपरेतील एक महत्वपूर्ण नाटक म्हणून या नाटकाचे अध्ययन करणे

संदर्भग्रंथ :

१. भवभूती - डॉ. वा. वि. मिराशी.
२. भवभूती और उनका उत्तररामचरित - परिमल प्रकाशन, दिल्ली
३. उत्तररामचरितसार - श्रीमती विमल देशपांडे , प्राप्ती स्थान : संस्कृत साहित्य रत्नाकर, पुणे
४. उत्तररामचरितम् - महाकवि भवभूती प्रणीतम् - श्री कपिलदेव गिरी, चौखम्बा, प्रकाशन
५. Uttaramcharitam- Dr. R.D. Karmarkar, Motilal Banarasidas, Publication.
६. Uttaramcharitam- Dr. P.V. Kane
७. Uttaramcharitam- Dr. M.P. Unni

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY, AURANGABAD

Revised syllabus

Sanskrit – M.A. Second Year

(Under the Faculty of Arts)

1. Year of Implementation- Will be implemented from June 2017-18
2. Pattern- The pattern of Examination will be Credit Based semester system
1. The structure : Implementation of the structure as prescribed by university.
2. Nature of question paper : As per established pattern
3. Scheme of Teaching and examination :

Revised syllabus is designed for the students who want to learn Sanskrit and study of analyze the literature & Language.

M.A. IIIrd semester

Sr. No.	Course No.	Paper	Teaching Scheme		Exam Scheme (Marks)
			Credit allotted	Periods	Total
Core Course	SAN 501	संशोधनपध्दती Research Methodology	4	60	80 + 20
	SAN 502	साहित्यशास्त्र Poetics	4	60	80 + 20
	SAN 503	तत्वज्ञान Philosophy	4	60	80 + 20
Electives	SAN 521*	गद्यकाव्य Prose	4	60	80 + 20

	SAN 522 *	पाणिनीय शिक्षा व अमरकोष Paniniya Shiksha & Amarkosh	4	60	80 + 20
	SAN 523 *	व्याकरण - तिङ्न्त प्रकरण Grammar	4	60	80 + 20

* वैकल्पिक विषय - तीन प्रश्नपत्रिकांपैकी कोणतीही एक निवडणे

M.A. IVth semester

Sr. No.	Course No.	Paper	Teaching Scheme	Periods	Exam Scheme (Marks)
			Credit allotted		Total
Core Course	SAN 504	साहित्यशास्त्र Poetics	4	60	80 + 20
	SAN 505	तत्त्वज्ञान Philosophy	4	60	80 + 20
	SAN 506	निरुक्त Nirukta	4	60	80 + 20
Electives	SAN 524 *	आधुनिक साहित्य Modern Sanskrit literature	4	60	80 + 20
	SAN 525 *	महाकाव्य Epics	4	60	80 + 20
	SAN 526 *	व्याकरण Grammar	4	60	80 + 20
Service course	SAN 527*	Introduction to Sanskrit Poetics संस्कृत साहित्यशास्त्र परिचय	4	60	80 + 20

एम.ए. द्वितीय वर्ष (संस्कृत विभागाचा श्रेयांक पध्दतीनुसारचा अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष - २०१७-१८)

तृतीयसत्र

संशोधनपध्दती Parer IX

SAN - ५०१

गुण १००

Unit	Topic	Marks
१.	१. संशोधन - व्याख्या, निकष , स्वरूप . २. संशोधनाचे प्रकार .	२०
२.	१. संशोधन पध्दती. २. संशोधनाची व्याप्ती व उद्दिष्ट्ये. ३. संशोधकाची गुणवैशिष्ट्ये. ४. संशोधनातील नीतितत्त्वे.	३०
३	१. संदर्भ साहित्याचा शोध २. संशोधन आराखडा व शोध सारांश . ३. परिकल्पना व तिचे प्रकार.	२०
४	१. सामग्री संकलन व विश्लेषण . २. ग्रन्थालय व अन्तर्जाल उपयोगिता . ३. प्रबंध लेखन .	३०

संदर्भ ग्रंथ सूची

१. Research Methology in Sanskrit, Rashtriya Sanskrit Sansthan, Delhi
२. The Elements of Research Methodology in Sanskrit - Keshabachandra Das., CHAUKHAMBA Publication. Varanasi
३. Methodology in Indological Research - Shrimannaragan Murthi, Bharatiya Vidya Prakashan, Delhi.
१. Indian Textual Criticism - Dr. Katra By K. A. Trivedi.
५. शैक्षणिक संशोधन पध्दती - वि. रा. भिंताडे, नुतन प्रकाशन नागपूर,
६. समाजशास्त्रीय संशोधन तत्त्वे व पध्दती- रा. ना. घाटोळे .

७. भाषा व साहित्य संशोधन - डॉ. वसंत जोशी , महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
 ८. शिक्षणातील संशोधन - प्रा. पंडत , नित्यनूतन प्रकाशन, पुणे.
 ९. संशोधन सिध्दांत व पध्दती - डॉ. स. दा. कराडे, लोकवाङ्मयगृह प्रकाशन, मुंबई .
 १०. शैक्षणिक संशोधनाची मूलतत्त्वे - रा. श. मुळ , वि. तु. उमाठे, विद्या बुक्स, औरंगाबाद.
 ११. भारतीय साहित्यचरित्र - डॉ. ग. त्र्य. देशपाण्डे, पॉप्युलर प्रकाशन , मुंबई.
 १२. साहित्यिक अनुसंधान के प्रतिमान - देवराज , National Publicati on delhi.

प्रश्नपत्रिका X
 साहित्यशास्त्र

पेपर कोड - SAN502

गुण १००

Unit	Topic	Marks
१.	संस्कृत काव्यशास्त्र परंपरा काव्यप्रकाश ग्रंथाचे स्वरूप व विशेष	२५
२.	काव्यप्रकाश - उल्लास इ १	२५
३	काव्यप्रकाश - उल्लास इ २	३५
४	काव्यप्रकाश - उल्लास - ३	१५

संदर्भग्रन्थ:-

१. काव्यप्रकाश - प्रा. आर. डी. शास्त्री
२. काव्यप्रकाश - कु. श्री. अर्जुन वाडकर
३. काव्यप्रकाश - अ.ग. मंगरुळकर
४. काव्यप्रकाश - ए.बी. गजेंद्रकर
५. काव्यप्रकाश - प्रा. झकळीकर
६. काव्यप्रकाश - डॉ. विश्वेश्वरसिंह - चौखम्बा प्रकाशन
७. साहित्यदर्पण - डॉ. सत्यव्रत सिंह, चौखम्बा, वाराणसी

८. भारतीय साहित्यशास्त्र - डॉ. ग.त्र्य. देशपाण्डे
९. साहित्यदर्पण -शालीग्रामशास्त्री, चौखम्बा
१०. Sanskrit Poetics In Cultural Heritage of India - Gaurinath Shastri
११. The Theories of Rasa and Dwani इ A. Shankaran - Madras १९२९
१२. The Aesthetic Experience According to abhinavgupta Raneiro Gawli, Vanarasi
१३. काव्यशास्त्र - कोन और दिशाएँ - श्रीमती बन्सल
१४. साहित्यदर्पणम् - श्री. शेषराज रेग्मीकृत - चौखम्बा प्रकाशन

प्रश्नपत्रिका XI

तत्त्वज्ञान

पेपर कोड - SAN503 - तत्त्वज्ञान

दर्शनवाङ्मयाचा इतिहास

गुण १००

- १) (न्याय, वैशेषिक, सांख्य, योग, मीमांसा, वेदान्त, चार्वाक, बौद्ध , जैन दर्शन इत्यादी दर्शनांचा इतिहास व स्वरूप विशेष अभ्यासणे) - ६०
- २) वेदान्तसार - सदानन्द (सामान्य अध्ययन) - ४०

Unit	Topic	Marks
I	१. सांख्यदर्शन २. योगदर्शन ३. न्यायदर्शन ४. वैशेषिकदर्शन	३०
II	५. पूर्वमीमांसा ६. वेदान्त ७. जैन ८. बौद्ध ९. चार्वाक	३०
III	वेदान्तसार - सदानंद	४०

संदर्भ ग्रन्थ:-

१. सर्वदर्शन संग्रह - श्री.द.वा. जोग

२. सर्वदर्शन संग्रह - माधवाचार्य - हिन्दी व्याख्या, चौखम्बा प्रकाशन
३. सर्वदर्शन संग्रह सायणमाधव - BORI, Pune
४. सांख्यतत्त्वकौमुदी - डॉ. गजानन मुसळगावकर, चौखम्बा प्रकाशन
५. सांख्यकारिका - हरिरामकृष्णशुल, चौखम्बा प्रकाशन
६. उपनिषदांचा अभ्यास - श्री. बेलसरे

प्रश्नपत्रिका XII

गद्यकाव्य - (कादम्बरी - कथामुख)

पेपर कोड - SAN521

गुण १००

Unit	Topic	Marks
I	संस्कृतातील गद्यसाहित्य	२०
II	कादम्बरी परिचय	२०
III	कथामुख - अनुवाद	३०
IV	कथामुख - समीक्षा	३०

संदर्भ ग्रन्थ :-

१. कादम्बरी - बाणभट्ट - कथामुख हिन्दी अनु. शास्त्री प्र. केंद्र सीतापुर रोड लखनौ
२. संस्कृत साहित्य का इतिहास - चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
३. कादम्बरी - हिन्दी अनु. चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
४. Kadambari - Kathamukh Eng. Trans. By J.N.S. Chakravarty and P. K. Kane

प्रश्नपत्रिका - XII B पाणिनीय शिक्षा व अमरकोष
पेपर कोड - SAN522

गुण १००

Unit	Topic	Marks
I	१) शिक्षा ग्रंथांचे स्वरूप व महत्त्व २) पाणिनीय शिक्षेचे स्वरूप	२०
II	पाणिनीय शिक्षा - सविस्तर अध्ययन	३०
III	संस्कृतातील कोश वाङ्मय व अमरकोशाचे महत्त्व	२०
IV	संक्षिप्त अमरकोश	३०

संदर्भग्रंथ :

१. पाणिनीय शिक्षा चौखम्बा प्रकाशन
२. अमरकोश (संक्षिप्त) ढवळे प्रकाशन, मुंबई
३. अमरकोश - पंडित हरगोविन्द शास्त्री, चौखम्बा प्रकाशन
४. शब्दकल्पद्रुम चौखम्बा प्रकाशन
५. A Sanskrit English Dictionary - Apte.

प्रश्नपत्रिका - XII C व्याकरण

गुण १००

पेपर कोड - SAN523

वरदराजविरचित लघुसिध्दांत कौमुदी - तिङ्न्त प्रकरणम्

संदर्भग्रंथ :

१. लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ. भावे,
२. लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ. नीला सोमलवार कौमुदी, प्रकाशन यवतमाह
३. लघुसिध्दान्त कौमुदी - श्री म.दा.साठे
४. लघुसिध्दान्त कौमुदी - चौखम्बा प्रकाशन
५. तिङ्.कृत् - कोश - डॉ. पुष्पा दीक्षित - संस्कृत भारती दिल्ली
६. अष्टाध्यायी सहजबोध - डॉ. पुष्पा दीक्षित - प्रतिभा प्रकाशन

चतुर्थसत्र
प्रश्नत्रिका XIII
साहित्यशास्त्र

पेपर कोड - SAN504

गुण १००

Unit	Topic	Marks
१	ध्वन्यालोक, उद्योत १, २, ३	६०
२	काव्यमीमांसा - अध्याय १ ते ५	४०

१) ध्वन्यालोक, उद्योत १, २, ३

२) काव्यमीमांसा - अध्याय १ ते ५

४०

संदर्भग्रन्थ:-

१. काव्यप्रकाश - प्रा. आर. डी. शास्त्री
२. काव्यप्रकाश - कु. श्री. अर्जुन वाडकर
३. काव्यप्रकाश - अ.ग. मंगरुळकर
४. काव्यप्रकाश - ए.बी. गजेन्द्रकर
५. काव्यप्रकाश - प्रा. झकळीकर
६. काव्यप्रकाश - डॉ. विश्वेश्वरसिंह - चौखम्बा प्रकाशन
७. साहित्यदर्पण - डॉ. सत्यव्रत सिंह, चौखम्बा, वाराणसी
८. भारतीय साहित्यशास्त्र - डॉ. ग.त्र्य. देशपाण्डे
९. साहित्यदर्पण -शालीग्रामशास्त्री, चौखम्बा
१०. Sanskrit Poetics In Cultural Heritage of India - Gaurinath Shastri
११. The Theories of Rasa and Dwani ३ A. Shankaran - Madras १९२९
१२. The Aesthetic Experience According to abhinavgupta Raneiro
Gawli, Vanarasi
१३. काव्यशास्त्र - कोन और दिशाएँ - श्रीमती बन्सल
१४. साहित्यदर्पणम् - श्री. शेषराज रेग्मीकृत - चौखम्बा प्रकाशन

प्रश्नपत्रिका XIV
तत्त्वज्ञान

पेपर कोड - SAN505

गुण १००

Unit	Topic	Marks
१	तर्कसंग्रह - अनुमितीखंड	३०
२	सांख्यकारिका - ईश्वरकृष्ण	७०

संदर्भ ग्रन्थ:-

१. सर्वदर्शन संग्रह - श्री.द.वा. जोग
२. सर्वदर्शन संग्रह - माधवाचार्य - हिन्दी व्याख्या, चौखम्बा प्रकाशन
३. सर्वदर्शन संग्रह सायणमाधव - BORI, Pune
४. सांख्यतत्त्वकौमुदी - डॉ. गजानन मुसळगावकर, चौखम्बा प्रकाशन
५. सांख्यकारिका - हरिरामकृष्णशुल, चौखम्बा प्रकाशन
६. तर्कसंग्रह - अन्नभट्ट दिपिका - चौखम्बा प्रकाशन
७. तर्कसंग्रह - नलिनी चाफेकर, द.वा. जोग
८. तर्कसंग्रह - श्री. म. परांजपे

प्रश्नपत्रिका XV

निरुक्त

पेपर कोड - SAN506

गुण १००

निरुक्त यास्काचार्य - प्रथम, द्वितीय अध्याय

Unit	Topic	Marks
I	निरुक्त - परंपरा, प्रयोजने व स्वरूप	२०
II	निरुक्त अध्याय १	४०
III	निरुक्त अध्याय २	४०

संदर्भ ग्रन्थ :

१. निरुक्त यास्क, - (हिन्दी टीका) पं. सीतारामशास्त्री, चौखम्बा
२. निरुक्त - डॉ. प्रज्ञा देशपाडे, नागपुर
३. निरुक्त - डॉ. रवींद्र मुळे

प्रश्नपत्रिका XVI (A)

आधुनिक साहित्य

पेपर कोड - SAN524

गुण १००

१. कालिदास चरितम् (संपूर्ण) श्री. भी. वेलणकर

Unit	Topic	Marks
I	i) आधुनिक साहित्यचरंपरा ii) श्री. भी. वेलणकर परिचय	२०
II	कालिदासचरितम् समीक्षा	३०
III	कालिदासचरितम् अंक १,२,३.	३०
IV	कालिदासचरितम् अंक ४,५.	२०

संदर्भ ग्रन्थ :-

१. महाकवी कालिदास - डॉ. तिवारी चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
२. कालिदास चरितम् (संपूर्ण) श्री. भी. वेलणकर
३. आधुनिक संस्कृत साहित्य का इतिहास - चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी

प्रश्नपत्रिका XVI (B)

महाकाव्य

पेपर कोड - SAN525

गुण १००

महाकविकालिदस विरचित - रघुवंशम (सर्ग १३ व १४)

Unit	Topic	Marks
I	i) रघुवंश महाकाव्य परिचय ii) महाकाव्य लक्षणे व रघुवंश	३०
II	रघुवंश सर्ग १३	३५
III	रघुवंश सर्ग १४	३५

संदर्भ ग्रंथ

१. रघुवंशम् महाकाव्य - महाकविकालिदास, संजीवनी टिकासहित, मौखम्बा प्रकाशन
२. संस्कृत काव्यो पंचप्राण - डॉ. के.ना. वाटवे
३. संस्कृत महाकाव्य की परंपरा - डॉ. केशरराव मुसलगावकर

प्रश्नपत्रिका - XVI C व्याकरण

गुण १००

पेपर कोड - SAN526

वरदराजविरचित लघुसिध्दांत कौमुदी - कृदन्त, तद्धित प्रकरण्

संदर्भग्रंथ :

१. लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ. भावे,
२. लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ. नीला सोमलवार कौमुदी, प्रकाशन यवतमाह
३. लघुसिध्दान्त कौमुदी - श्री म.दा.साठे
४. लघुसिध्दान्त कौमुदी - चौखम्बा प्रकाशन
५. तिङ्.कृत् - कोश - डॉ. पुष्पा दीक्षित - संस्कृत भारती दिल्ली
६. अष्टाध्यायी सहजबोध - डॉ. पुष्पा दीक्षित - प्रतिभा प्रकाशन

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप :-

प्रश्न १. वस्तुनिष्ठ प्रश्न - गुण २०

प्रश्न २ ते ८ पैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येकी १२ गुण

अंतर्गत मूल्यमापन - २० गुण

Service COURSES

चतुर्थ सत्र

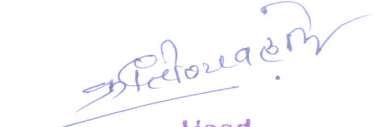
M.A. IVth semester

* दोन प्रश्नपत्रिकांपैकी कोणतीही एक निवडणे

M.A. IVth semester

Sr. No.	Course No.	Paper	Teaching Scheme		Exam Scheme (Marks)
			Credit allotted	Periods	Total
1	SAN 543	Sanskrit Poetics - संस्कृत साहित्यशास्त्र	4	60	80 + 20
2	SAN 544	Sanskrit Drama - संस्कृत नाटक	4	60	80 + 20

* दोन प्रश्नपत्रिकांपैकी कोणतीही एक निवडणे

Head
Department of Sanskrit,
Dr. Babasaheb Ambedkar
Marathwada University, Aurangabad